

Шляхи та засоби формування пізнавального інтересу молодших школярів.

Актуальність роботи обумовлена такими міркуваннями. Важливою умовою організації навчання молодшого школяра, як провідного виду діяльності в цьому віці є підтримання пізнавального інтересу. Для цього необхідно створювати позитивну пізнавальну атмосферу, забезпечувати успіх в навчанні (контроль), стимулювати творчі сили дитини, забезпечуючи свідоме оволодіння знаннями, а також формувати впевненість у власних силах і здібностях. Перелічені засоби підтримки розвитку пізнавального інтересу мають реалізовуватися і вчителями і батьками, як суб'єктами педагогічного впливу з необхідною координацією зусиль. Це виявляється можливим у випадку єдності цілей та стилів шкільного і сімейного виховання. Це тим більше важливо у питаннях формування пізнавального інтересу як основного психологічного новоутворення, оскільки він є провідним мотивом навчальної діяльності молодшого школяра. Основні психологічні новоутворення молодшого школяра включають досить складний комплекс психологічних якостей. Кожна з них на пряму чи побічну може обумовлювати динаміку становлення пізнавального інтересу що є підструктурою спрямованості особистості, яка відноситься до основних психологічних новоутворень молодшого школяра і розвивається під впливом педагогічного процесу - виховання.

Декларуючи виховання в індивідуально-стильовому його прояві як фактор розвитку особистості дитини не досить дослідженими виявляються ті особливості особистості, які пов'язані з новоутвореннями й ведучою діяльністю її віку. Вищезазначене дає можливість припустити, що існує залежність між стилем виховання суб'єктів педагогічного процесу, в тому числі і представників сім'ї та динамікою становлення пізнавального інтересу молодших школярів. Дане припущення пройшло перевірку на рівні констатуючого експерименту, і вимагає експериментальної перевірки в процесі реалізації експериментальної розвивальної

програми. Таким чином, метою цієї статті є визначення структури та змісту розвивальної програми.

Мета розвивальної програми: Сприяння розвитку конструктивного стилю сімейного виховання та пізнавальної активності молодшого школяра.		
Напрямки роботи	Структурні блоки розвивальної програми	Цілі блоків розвивальної програми
1. Робота шкільного психолога		
- з учнями; - з учителями; - з батьками.	1. Мотиваційний блок	Розвиток пізнавального інтересу як провідного компоненту в структурі пізнавальної мотивації молодшого школяра.
- з учнями; - з учителями; - з батьками.	2. Особистісний блок	Формування системи особистісних якостей, які обумовлюють становлення продуктивної пізнавальної мотивації.
- з учнями; - з учителями; - з батьками.	3. Міжособистісний блок	Розвиток соціально-психологічних якостей, які сприяють конструктивному стилю суб'єктів сімейного спілкування.
2. Робота зі шкільним психологом	4. Інформаційний блок	Підвищення рівню обізнаності в питаннях розвитку конструктивного стилю сімейного виховання та пізнавальної активності молодшого школяра.
	5. Інструментальний блок	Підвищення рівню методичної оснащеності в питаннях розвитку конструктивного стилю сімейного виховання та пізнавальної активності молодшого школяра.

Рис. 1. Характеристика структури розвивальної програми для молодших школярів.

Розвивальна програма сприяння активізації пізнавального інтересу молодших школярів, яка була реалізована в нашому дослідженні, складається з п'яти структурних блоків, які зумовлюють певні напрямки роботи. Перший, другий та

третьої структурні блоки розвивальної програми передбачають роботу шкільного психолога з учнями, учителями та батьками. Четвертий та п'ятий блоки розвивальної програми спрямовані на інформаційну та методичну роботу зі шкільним психологом, яка передбачає його підготовку до самостійної реалізації розвивальної програми. Загальна мета розвивальної програми полягає у сприянні розвитку конструктивного стилю сімейного виховання та пізнавальної активності молодшого школяра.

Характеристика змісту першого блоку розвивальної програми. Перший блок розвивальної програми був названий мотиваційним. Реалізація його змісту передбачалась у роботі з батьками, учнями і учителями. Основна його мета полягала у розвитку пізнавального інтересу як провідного компоненту в структурі пізнавальної мотивації молодшого школяра.

При реалізації мотиваційного блоку у роботі з учнями досягалась така мета: розвиток високого рівня пізнавального інтересу та сприяння становленню його як домінуючого мотиву в системі навчальної мотивації молодшого школяра як суб'єкта навчальної діяльності. Зупинимося коротко на характеристиці змісту реалізації зазначеної мети в серії завдань. Завдання даного напрямку можна умовно поділити на три групи.

Перша група включала в себе три завдання, а саме:

1.1. Формування відношення до пізнання, як цінності.

1.2. Розвиток пріоритету інтересу до змісту процесу навчальної діяльності, а не до її форми.

1.3. Формування інтересу до такого типу задач, як «задача-спосіб».

При реалізації даної групи завдань ми виходили з теоретичних положень:

- щодо психолого-педагогічних аспектів процесу рішення проблемних ситуацій;

- щодо особливостей завдань, які спрямовані на роботу зі змістом навчального матеріалу.

Друга група включала в себе три завдання, а саме:

2.1. Розвиток пріоритету інтересу до процесу а не до результату навчальної

діяльності.

2.2. Розвиток розуміння того, що основним результатом навчальної діяльності є оволодіння новими способами діяння, а не отримання одичної фактологічної інформації чи оцінки.

2.3. Розвиток здатності утримувати високий рівень пізнавального інтересу в умовах змагання, ситуації успіху та інших ситуаціях, які переводять увагу зі змістовних на формальні характеристики результату навчальної діяльності.

При реалізації даної групи завдань ми виходили з теоретичних положень:

- щодо орієнтації на оцінку, як негативного чиннику розвитку пізнавального інтересу;
- щодо засобів розвитку здатності адекватно та критично оцінювати учнями власну навчальну діяльність;
- щодо пріоритету інтересу до власне навчальних умінь, які містять у своєму змісті перш за все способи навчальної діяльності;
- щодо необхідності дотримуватися принципу наступності, як способу забезпечення можливості отримувати задоволення від процесу навчальної діяльності.

Третя група включала в себе три завдання, а саме:

3.1. Розвиток усвідомлення критеріїв оцінювання.

3.2. Розвиток дії оцінювання.

3.3. Формування гнучкого відношення до оцінки та розуміння, що вона має відносний та ситуативний характер.

При реалізації даної групи завдань ми виходили з теоретичних положень:

- щодо проблеми доцільності підвищення мотивації учасників розвивальної гри на особисті досягнення, шляхом ведення бальної системи оцінок;
- щодо ролі дій контролю та оцінки в системі учбових дій;
- щодо різновидів форм контролю та оцінювання і способів їх організації.

При реалізації мотиваційного блоку у роботі з учителями досягалась така мета: розвиток обізнаності щодо педагогічних засобів сприяння становленню високого рівня пізнавального інтересу та розвиток поінформованості щодо

психологічного обґрунтування дієвості таких засобів. Реалізація мети передбачала виконання таких завдань.

1. Розвиток обізнаності:

- щодо особливостей пізнавальної активності молодшого школяра;
- щодо структури та особливостей навчальної мотивації;
- щодо вікової динаміки розвитку пізнавального інтересу;
- щодо навчального моделювання , як основи ефективної роботи зі змістом навчального матеріалу;
- щодо засад проблемного та розвивального навчання як дидактичних систем сприяння розвитку пізнавального інтересу.

2. Вдосконалення дидактичних умінь систем навчання, які сприяють активізації пізнавального інтересу.

При реалізації зазначених завдань в роботі з учителями особлива увага приділялась ознайомленню з засадами проблемного та розвивального навчання як засобами сприяння розвитку пізнавального інтересу в якості провідного мотиву в системі навчальної мотивації молодших школярів. Проблемне навчання стимулює розвиток пізнавального інтересу шляхом застосування проблемних ситуацій.

При реалізації мотиваційного блоку у роботі з батьками досягалась така мета: розвиток обізнаності щодо пізнавального інтересу, як мотиваційного чиннику становлення особистості молодшого школяра та щодо стилю сімейного виховання як засобу сприяння розвитку пізнавальної активності. Реалізація мети передбачала виконання таких завдань.

1. Розвиток обізнаності:

- щодо складу мотивації, яка лежить в основі позитивного відношення до навчання;
- щодо стилю сімейного виховання, як до чиннику пізнавальної активності.

2. Розвиток уміння застосовувати:

- засоби активізації пізнавального інтересу;
- засоби створення позитивної пізнавальної атмосфери в сім'ї;
- засоби формування відношення до пізнання, як до цінності.

Характеристика змісту другого блоку розвивальної програми. Другий блок розвивальної програми був названий особистісним. Реалізація його змісту передбачалась у роботі з батьками, учнями і учителями. Основна його мета полягала у формуванні системи особистісних якостей, які обумовлюють становлення продуктивної пізнавальної мотивації.

При реалізації особистісного блоку у роботі з учнями досягалась така мета: розвиток емоційно-вольових та когнітивних якостей особистості молодшого школяра, які сприяють високому рівню становлення пізнавального інтересу. Зупинимося коротко на характеристиці змісту реалізації зазначеної мети в серії завдань.

1. Розвиток здатності до самоконтролю.
2. Розвиток відповідальності.
3. Сприяння формуванню позитивної «Я-концепції».
4. Розвиток самоприйняття.
5. Розвиток гнучкості та варіативності мислення.
6. Запобігання розвитку стереотипності мислення.
7. Розвиток усвідомлення індивідуальних особливостей причин шкільної тривожності.
8. Розвиток умінь самодопомоги в умовах активізації шкільної тривожності.
9. Розвиток відношення до шкільної тривожності як до ресурсу успішності навчання.

При реалізації даної групи завдань ми виходили з теоретичних положень:

- щодо характеристики та аналізу самосвідомості молодшого школяра;
- щодо характеристики та аналізу складу шкільної тривожності;
- щодо негативного впливу шкільної тривожності на формування дивергентного мислення та позитивної «Я-концепції»;
- щодо взаємозв'язку між шкільною тривожністю та шкільною оцінкою.

При реалізації особистісного блоку у роботі з учителями досягалась така мета: розвиток обізнаності щодо педагогічних засобів розвитку емоційно-вольових та когнітивних якостей особистості молодшого школяра, які сприяють

високому рівню становлення пізнавального інтересу як провідного мотиву навчальної діяльності. Реалізація мети передбачала виконання таких завдань.

1. Розвиток обізнаності:

- щодо емоційно-вольових якостей особистості, які сприяють становленню високого рівня пізнавального інтересу;
- щодо когнітивних якостей особистості, які сприяють становленню високого рівня пізнавального інтересу;
- щодо місця пізнавального інтересу в системі мотивації особистості молодшого школяра;
- щодо засад проблемного та розвивального навчання, як дидактичних систем сприяння розвитку рефлексивних якостей особистості.

2. Вдосконалення педагогічних умінь, які сприяють розвитку самоконтролю, рефлексії, відповідальності, гнучкості та варіативності мислення.

При реалізації особистісного блоку у роботі з батьками досягалась така мета: розвиток обізнаності щодо особливостей становлення особистості молодшого школяра та виховних засобів сприяння конструктивному шляху становлення особистості дитини як члена сім'ї. Реалізація мети передбачала виконання таких завдань.

1. Розвиток обізнаності:

- щодо системи якостей особистості в молодшому шкільному віці;
- щодо стилю сімейного виховання, як чиннику розвитку особистості молодшого школяра;
- щодо характеристики особистості дитини з високим рівнем пізнавального інтересу.

2. Оволодіння виховними засобами сприяння розвитку особистості молодшого школяра.

Характеристика змісту третього блоку розвивальної програми. Третій блок розвивальної програми був названий міжособистісним. Реалізація його змісту передбачалась у роботі з батьками, учнями і учителями. Основна його мета полягала у розвитку соціально-психологічних якостей, які сприяють

конструктивному стилю суб'єктів сімейного спілкування.

При реалізації міжособистісного блоку у роботі з учнями досягалась така мета: розвиток соціально-психологічних якостей, які сприяють запобіганню ситуацій авторитарної підкори та нав'язування дитині ролі невдахи чи аутсайдера.

Реалізація мети передбачала виконання таких завдань.

1. Розвиток соціально-психологічних якостей, які сприяють:

- запобіганню формування ролі аутсайдера;
- запобіганню ситуацій авторитарної підкори;
- запобіганню нав'язування дитині ролі невдахи;
- автономності дитини.

При реалізації міжособистісного блоку у роботі з учителями досягалась така мета: оволодіння засобами сприяння розвитку соціально-психологічних якостей, які забезпечують реалізацію конструктивного стилю сімейного виховання.

Реалізація мети передбачала виконання таких завдань.

1. Розвиток уміння вести паритетний діалог.

2. Оволодіння педагогічними засобами:

- сприяння діалогічного спілкування у учнів;
- подолання та запобігання ситуацій авторитарної підкори у дитини;
- виведення дитини з ролі невдахи чи аутсайдера.

При реалізації міжособистісного блоку у роботі з батьками досягалась така мета: розвиток обізнаності щодо психологічних відмінностей та ролі конструктивного стилю сімейного виховання в характері пізнавальної активності дитини. Розвиток якостей, які забезпечують реалізацію такого стилю. Реалізація мети передбачала виконання таких завдань.

1. Розвиток обізнаності:

- про психологічні ефекти різних стилів сімейного виховання;
- про переваги конструктивного стилю виховання;
- про шляхи реалізації конструктивного стилю сімейного виховання.

2. Оволодіння прийомами паритетного діалогу, як основного засобу реалізації конструктивного стилю сімейного виховання.

3. Оволодіння уміннями поєднувати засоби афіліації та принцип автономії особистості.

Нами була здійснена первинна апробація розвивальної програми у пілотажному дослідженні. Первинні результати переконливо доводять її дієвість, але впровадження в практику роботи шкільного психолога та ретельний аналіз її ефективності складе перспективу нашого дослідження.

Список літератури

1. Баранова Э.А. Диагностика познавательного интереса у младших школьников и дошкольников. – СПб.: Речь, 2005. – 128 с.
2. Давыдов В.В. Виды обобщения в обучении (логико-психологические проблемы построения учебных предметов). М., «Педагогика», 1972. 424 стр.
3. Дружинин В.Н. Психология семьи: 3-е изд. – СПб.: Питер, 2005. – 176 с.: ил.
4. Дусавицкий А.К. Развивающее образование: теория и практика. Статьи. – Харьков: 2002. – 146 с.
5. Матюшкин Л. М. Проблемные ситуации в мышлении и обучении. М., «Педагогика», 1972. - 168 с.
6. Микляева А.В., Румянцева П.В. Школьная тревожность: диагностика, профилактика, коррекция. – СПб.: Речь, 2006. – 248 с., ил.
7. Мотивация учебной деятельности: Сборник научных трудов. — Новосибирск: Изд. НГПИ, 1983. - 132 с.
8. Психологические исследования интеллектуальной деятельности. Под ред. О. К. Тихомирова. — М., Изд-во Моск. ун-та, 1979. - 232 с.
9. Формирование мотивации учения: Кн. для учителя/Под ред. А.К.Марковой, Т.А.Матис, А.Б.Орлова. – М.: Просвещение, 1990. - 192с.
10. Формирование учебной деятельности школьников/Под ред. В. В. Давыдова, И. Ломпшера, А. К. Марковой; Науч.-исслед. ин-т общей и педагогической психологии Акад. пед. наук СССР, Науч. исслед. ин-т педагогической психологии Акад. пед. наук ГДР.— М.: Педагогика, 1982.— 216 с, ил.

11. Хомуленко Т.Б., Лисенко Л.М., Моргунова Н.С. Вікова та педагогічна психологія. – Харків, 2008. – 135 с.

Пути и способы формирования познавательного интереса младших школьников.

Аннотация.

Эта статья направлена на изучение средств, которые способствуют развитию познавательного интереса как основного психологического новообразования и ведущего мотива учебной деятельности младших школьников. Способы поддержки развития познавательного интереса должны реализовываться и учителями и родителями, как субъектами педагогического воздействия. Это оказывается возможным в случае единства целей и стилей школьного и семейного воспитания. Выбор стиля семейного воспитания определяет положение ребёнка в социуме, эмоциональное состояние, уровень тревожности, что в свою очередь влияет на формирование познавательного интереса. Обучая родителей формировать познавательный интерес младшего школьника, мы способствуем развитию личности ребёнка и обеспечиваем условия для преодоления негативного стиля родительского воспитания.

Ключевые слова: стиль семейного воспитания, младший школьный возраст, школьная тревожность, познавательный интерес, мотивация обучения.

Шляхи та засоби формування пізнавального інтересу молодших школярів.

Анотація.

Ця стаття спрямована на вивчення засобів сприяння розвитку пізнавального інтересу як основного психологічного новоутворення та провідного мотиву навчальної діяльності молодших школярів. Засоби підтримки розвитку пізнавального інтересу мають реалізовуватися і вчителями і батьками, як суб'єктами педагогічного впливу. Це виявляється можливим у випадку єдності цілей та стилів шкільного і сімейного виховання. Вибір стилю сімейного

виховання визначає положення дитини в соціумі, емоційний стан, рівень тривожності, що у свою чергу впливає на формування пізнавального інтересу. Навчаючи батьків формувати пізнавальний інтерес молодшого школяра, ми сприяємо розвитку спрямованості особистості дитини й забезпечуємо умови для подолання негативного стилю батьківського виховання.

Ключові слова: стиль сімейного виховання, молодший шкільний вік, шкільна тривожність, пізнавальний інтерес, мотивація навчання.

Ways and methods of forming cognitive interests of junior schoolboys.

Summary

This article is directed to the study of facilities which are instrumental in development of cognitive interest as basic psychological new formation and leading reason of educational activity of junior schoolboys. The methods of support of development of cognitive interest should be realized by teachers and parents as the subjects of pedagogical interests. It can be possible in case of unity of aims and styles of school and home education. The choice of style of home education is determined by position of child at the society, his emotional condition, level of anxiety, the in the same way influences on forming of cognitive interest. Teaching parents to create cognitive interest of junior schoolchildren we help them to avoid typical mistakes in the process of parents' education.

Key words: style of home education, junior school age, school anxiety, cognitive interest, motivation of teaching.